

Р. Манн
К. Плигач

R. Mann
K. Plyhach

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ДОСВІДУ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

THE PERSPECTIVES OF APPLICATION OF EUROPEAN UNION EXPERIENCE IN SMALL AND MEDIUM BUSINESS IN UKRAINE

У статті досліджено переешкоди у розвитку малого та середнього підприємництва в Україні на сучасному етапі. Доведено важливість розвитку малого та середнього підприємництва для економіки країни. Проведено порівняння критеріїв визначення суб'єктів мікро-, малого та середнього підприємництва в Україні та ЄС. Проаналізовано динаміку основних структурних показників діяльності суб'єктів МСП в Україні за останні роки. Досліджено досвід країн Європейського Союзу у підтримці розвитку суб'єктів малого та середнього бізнесу. Розглянуто основні бар'єри у розвитку малого та середнього підприємництва в Україні та перспективи їх подолання.

Ключові слова: *мале та середнє підприємництво, європейська інтеграція, конкурентоспроможність економіки, інноваційна активність малих підприємств.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку підприємництво є основою розвитку та ефективного функціонування економіки будь-якої країни. Підприємництво є одним із найважливіших секторів економіки, оскільки сприяє розширенню структури пропозиції на ринку товарів та послуг, формуванню ефективного конкурентного середовища, стимулюванню інноваційного розвитку, зростанню рівня підприємницької ініціативи населення та створенню нових робочих місць. Великі підприємства визначають рівень науково-технічного та виробничого потенціалу розвитку країни. Однак для гнучкого реагування на потреби ринку та внесення відповідних коректив у техніко-економічні параметри продукції важливу роль відіграють суб'єкти малого та середнього бізнесу, які здатні оперативіно корегувати асортимент комплектуючих виробів відповідно до досягнень науки і техніки.

Актуальність розвитку малого підприємництва спричинена ще й тим, що на сьогоднішній день в економічно розвинених країнах саме малими та середніми підприємствами створюється значна частина ВВП. Частка малого та середнього бізнесу у ВВП країн Європейського Союзу становить 50-70 %. Наприклад, у Великобританії малі підприємства формують близько 53 % ВВП, у Німеччині – 54 %, Японії – 55 %, Італії – 60 %, Франції – 62 %. В Україні аналогічний показник становить лише 9,0-9,5 % [1]. Отже, питання діяльності та розвитку малого бізнесу в Україні залишається надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам забезпечення розвитку підприємницького сектора в цілому та суб'єктів малого та середнього бізнесу зокрема в останні роки присвячена значна частина праць як вітчизняних, так і іноземних науковців. Вагомий внесок у дослідження соціально-економічних особливостей господарської діяльності суб'єктів малого бізнесу, сучасного стану, тенденцій та шляхів розвитку, особливостей функціонування бізнес-середовища в Україні та його позицій на міжнародному ринку, підтримки розвитку малого підприємництва в Україні з боку держави зробили такі вчені: В. І. Левін, Ю. Ольвінська, Н. С. Ходорова, С. І. Віхляєва, І. А. Дмитрієв, В. С. Татарінов, В. Н. Дундук, Л. В. Михальчук, О. Бей, Г. Томсон та інші. Однак питання, пов'язані з вивченням основних перешкод розвитку малого підприємництва та визначенням способів їх усунення, розглядалися вченими локалізовано, виходячи з особливостей функціонування малого бізнесу в межах конкретної держави, у той час як в умовах глобалізації та обрання Україною європейського вектору розвитку важливим є аналіз європейського досвіду забезпечення розвитку малого та середнього підприємництва: виявлення ключових перешкод цього розвитку та обґрунтування його пріоритетних напрямів.

Постановка завдання. Основним завданням є аналіз європейського досвіду функціонування та розвитку малого і середнього підприємництва та його використання для визначення пріоритетних напрямів розвитку підприємництва в Україні.

Виклад основного матеріалу. Підприємства малого та середнього бізнесу (МСБ) є активними учасниками розвитку ринкових відносин в економіці держави. Незважаючи на те, що частка малого підприємництва у ВВП України на сьогоднішній день є незначною, досвід Європейського Союзу вказує на його вагомий роль у майбутньому розвитку економіки та поліпшенні соціально-економічної ситуації в державі. Досліджуючи особливості діяльності малих та середніх підприємств в Україні, доцільно провести порівняння національного законодавства з європейськими підходами до визначення критеріїв розподілу підприємств на мікро-, малі та середні підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Критерії визначення суб'єктів мікро-, малого та середнього підприємництва в Україні та ЄС*

Країна	Критерії визначення суб'єктів підприємництва		
	Чисельність зайнятих осіб (за рік)	Валовий дохід (річний)	Річний обсяг сукупних активів
Мікропідприємства			
Україна	не перевищує 10 осіб	не перевищує еквівалент 2 млн. євро (за середньорічним курсом НБУ)	-
Європейський Союз	не перевищує 10 осіб	не перевищує 2 млн. євро	не перевищує 2 млн. євро
Малі підприємства			
Україна	не перевищує 50 осіб	не перевищує еквівалент 10 млн. євро (за середньорічним курсом НБУ)	-
Європейський Союз	не перевищує 50 осіб	не перевищує 10 млн. євро	не перевищує 10 млн. євро
Середні підприємства			
Україна	не перевищує 250 осіб	не перевищує 50 млн. євро (за середньорічним курсом НБУ)	-
Європейський Союз	не перевищує 250 осіб	не перевищує 50 млн. євро	не перевищує 43 млн. євро

***Джерело:** складено автором на основі [1; 2; 3, с. 141; 4].

Відповідно до Господарського Кодексу України залежно від середньооблікової чисельності працівників та валового доходу за рік підприємства поділяються на мікро-, малі, середні та великі [1]. Особливості розвитку малого бізнесу традиційно належать до компетенції національної політики держави, однак відбувається зростання ролі малого підприємництва у контексті глобальної конкуренції. Це створює необхідність узгодження світової класифікації суб'єктів МСП для уникнення ризику спотворення конкуренції у випадку, коли суб'єкт малого підприємництва-резидент однієї країни є суб'єктом середнього чи великого бізнесу за нормами іншої країни. Тому, з метою узгодження класифікаційних характеристик суб'єктів МСП в рамках Європейського Союзу використовуються положення та норми Рекомендацій Комісії 2003/361/ЄС «Про визначення мікро-, малих і середніх підприємств», яка, крім зазначених в українському законодавстві критеріїв поділу підприємств, використовує і значення річного обсягу активів підприємств. Відповідно до Рекомендацій Комісії 2003/361/ЄС, до мікро-, малих та середніх підприємств належать ті, які використовують працю не більше 250 осіб, річний оборот не перевищує 50 млн. євро та (або) річний обсяг валюти балансу не перевищує 43 млн. євро [5]. Відокремлення МСБ є важливим у зв'язку з можливістю доступу до фінансування та заходів підтримки, які розроблені для цих підприємств.

Розвиток малого бізнесу є невід'ємною складовою конкурентоспроможною та соціально спрямованою економіки держави і суттєво впливає на формування ринкових відносин. Однак, на жаль, стан розвитку МСП в Україні залишає бажати кращого, оскільки простежується орієнтованість не на виробництво, а на торгівлю і посередництво при одночасному зниженні купівельної спроможності населення.

Проаналізувавши статистичні дані основних показників діяльності мікро-, малих та середніх підприємств, можна зробити наступні висновки. У 2014 р. порівняно з 2011 р. відносна кількість мік-

ропідприємств зросла на 3,1 п. п. Частка малих та середніх підприємств, навпаки, скорочується (на 2,2 та 0,8 п. п. за 2014 р. порівняно з 2011 р). При цьому, спостерігається обернена тенденція до динаміки кількості зайнятих працівників: у 2014 р. порівняно з 2011 р. питома вага працівників, які працюють на середніх підприємствах, збільшилася на 1,1 п. п. В першу чергу, це пояснюється зростанням рівня безробіття в економіці держави (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка основних структурних показників діяльності суб'єктів МСП за 2011-2014 рр.*

Основні показники діяльності підприємств	Рік				Темп зростання, п. п.	
	2011	2012	2013	2014	2014/2011	2014/2013
1	2	3	4	5	6	7
Мікропідприємства						
Кількість підприємств, % до загальної кількості підприємств	78,7	78,5	81	81,8	3,1	0,8
Кількість зайнятих працівників, % до загальної кількості підприємств	10,1	10,3	10,7	11,5	1,4	0,8
Обсяг реалізованої продукції, % до загальної кількості підприємств	4,8	5,1	5,3	5,5	0,7	0,2
Малі підприємства						
Кількість підприємств, % до загальної кількості підприємств	15,6	15,8	14	13,4	-2,2	-0,6
Кількість зайнятих працівників, % до загальної кількості підприємств	16,8	16,4	16,4	15,3	-1,5	-1,1
Обсяг реалізованої продукції, % до загальної кількості підприємств	10,4	10,9	11,3	11,4	1	0,1
Середні підприємства						
Кількість підприємств, % до загальної кількості підприємств	5,5	5,5	4,8	4,7	-0,8	-0,1
Кількість зайнятих працівників, % до загальної кількості підприємств	41,7	40,9	40,7	42,8	1,1	2,1
Обсяг реалізованої продукції, % до загальної кількості підприємств	40,3	42,1	41	41,3	1	0,3

*Джерело: складено автором за даними [6].

Очевидно, що існує невідповідність відносної кількості зайнятих працівників до частки внеску у вітчизняну економіку (загального обсягу реалізованої продукції). За даними 2014 р. мікро- та малими підприємствами реалізовано 16,9 % загального обсягу продукції, реалізованої вітчизняними підприємствами. На протигагу, показники діяльності малих підприємств у країнах Євросоюзу значно кращі (середній внесок цих підприємств у ВВП Західної Європи становить 63-67 %). Зокрема, малі підприємства Данії щороку виготовляють 80 % ВВП, Італії – 60 % [7, с. 22].

Наявність загрозливих тенденцій в економіці України викликає питання про пошук шляхів її розвитку та, відповідно, про перспективи поліпшення умов функціонування МСП як важливої складової. Оскільки на сьогодні перспективи розвитку економіки України пов'язують з євроінтеграційними процесами, тому, на нашу думку, для оцінювання перспектив подальшого існування та розвитку вітчизняних суб'єктів МСП доцільно розглянути та узагальнити відповідний досвід у країнах ЄС.

Останнім часом уряди країн з розвиненою ринковою економікою багато зусиль спрямовують на формування регуляцій, які стимулюють розвиток малого бізнесу. На території Європейського Союзу першочерговим завданням виступає спрощення та стандартизація законодавства у сфері регулювання, що має на меті забезпечення впровадження реформ, враховуючи особливості та вимоги суб'єктів малого підприємництва. Зокрема, програма Європейського Союзу для малого підприємництва спростила та покращила бізнес-становище для малих підприємств та процедури їх виходу на ринок.

Крім того, з метою зниження регулятивного тягаря на малий бізнес більшість європейських держав реалізують програми, які дозволяють зменшити кількість та процедуру оформлення обов'язкових документів, знизити рівень бюрократії, мінімізувати вартість перебування на ринку ма-

лих підприємств та допомоги бажаючим стати підприємцями. У 2008 р. Європейською Комісією був прийнятий План відновлення для малого та середнього бізнесу, метою якого було спрощення доступу до фінансування підприємств та нагадування державам-членам ЄС зобов'язання дотримуватись правил надання державної допомоги таким підприємствам [8, с. 17]. Ці програми мають важливе значення на здатність МСП бути конкурентоспроможними (підтримка проектів з досліджень, розробок та інновацій; допомога у здійсненні патентування та підтримка інноваційних послуг).

Програми, спрямовані на розвиток МСП Європейського Союзу, відповідно до обраного напрямку розвитку можна поділити на:

- програми розвитку малого підприємництва економічно розвинених країн (Німеччина, Велика Британія);

- програми розвитку малого підприємництва країн-кандидатів Європейського Союзу та країн Східної Європи (Польща, Угорщина, Чехія);

- програми розвитку малого підприємництва країн СНД (Російська Федерація, Білорусь, Україна, Казахстан та ін.) [9, с. 8].

У рамках першої програми головна увага спрямована на підвищення експортного потенціалу малих та середніх підприємств; сприяння їх участі у розподілі трудових ресурсів в умовах глобалізації; формування умов залучення до підприємницької діяльності молоді, пенсіонерів та національних меншин.

Основними аспектами другої програми є зростання конкурентоспроможності малих підприємств на ринку, їх капіталізації, спрощення доступу до ресурсів та підвищення експортної спроможності.

Зокрема, з метою усунення бюрократичних перешкод на шляху створення та функціонування суб'єктів МСП створено та запроваджено такі програми:

- програма SLIM (створення робочих груп експертів країн-учасників ЄС та інших користувачів законодавства з метою окреслення заходів стосовно спрощення законодавства ЄС в межах окремих секторів економіки);

- центр єдиного вікна (співробітництво між державними органами та суб'єктами підприємництва на умовах взаємної вигоди) [10, с. 34].

Для подолання проблеми нестачі фінансових ресурсів для забезпечення господарської діяльності суб'єктів МСП створено програми, спрямовані на забезпечення прямою фінансовою допомогою, існування змішаних форм фінансової підтримки, надання кредитів на пільгових умовах, участь у капіталі підприємств. З цією метою уряди країн-членів Європейського Союзу проводять стимулювання розвитку вторинного фондового ринку; зниження ставок оподаткування доходів від інвестування в суб'єкти МСП; забезпечення гарантій на одержання кредитів; сприяння фінансуванню високоризикованих підприємств для стимулювання інноваційного розвитку.

Важливою складовою розвитку суб'єктів МСП є забезпечення доступу до фінансових ресурсів. Зокрема, відповідно до урядової «Програми гарантування кредитів» Великобританії 70-80 % кредитів, які надаються банками малим підприємствам, гарантуються урядом. В Італії пільгове кредитування малих підприємств здійснюється на загальнонаціональному рівні (Міністерством промисловості та «Mediocredito Centrale») та державними установами (середньострокове пільгове кредитування – на суму до 40 % передбачуваних витрат). При цьому, термін кредитування нових ініціатив малих підприємств становить 15 років, а для модернізації і розширення існуючих підприємств – 10 років. У Франції пільгове кредитування цих підприємств здійснюється Банком кредитування малого підприємництва [15, с. 125].

З метою зниження податкового тягаря на суб'єкти МСП у сфері непрямого оподаткування було запропоновано:

- проведення гармонізації стягнення ПДВ;

- спрощення процедури подання бухгалтерської звітності зі сплати ПДВ;

- збільшення періоду подання статистичної звітності зі сплати ПДВ (запровадження щорічного замість щомісячного);

- звільнення мікропідприємств від сплати ПДВ.

У сфері оподаткування прибутку суб'єктів МСП в Європейському Союзі встановлено пільгове оподаткування. Зокрема, прибуток малих підприємств Польщі оподатковується фіксованим податком, ставка якого залежить від виду діяльності. У Великобританії податок на прибуток малих та середніх підприємств становить від 10 до 30 % (залежно від розміру отриманого прибутку) проти 35 % для

решти підприємств, у Нідерландах – 40 проти 50 %. Крім того, застосовується практика звільнення від оподаткування податком на прибуток суб'єктів МСП протягом певного проміжку часу, зокрема, для заохочення інвестицій у здійснення наукових досліджень та запровадження новітніх технологій (зокрема, в Польщі мале підприємство протягом року може не сплачувати, погашаючи зобов'язання рівними частинами протягом наступних п'яти років без сплати відсотків за користування) [11].

Пріоритетним напрямом політики підтримки розвитку суб'єктів МСП в Європейському Союзі є підвищення інноваційної активності підприємств, що сприяє зростанню рівня конкурентоспроможності цих підприємств. Набуває поширення пряма підтримка розроблення підприємствами інноваційних продуктів та процесів (надання грантів і пільгових кредитів) та інформаційна і консультативна підтримка за допомогою мережі інкубаторних технологій. Зокрема, програма «Ініціатива малого підприємництва» забезпечує підтримку малого підприємництва у регіонах, які значно відстають у розвитку порівняно із загальним рівнем ЄС, шляхом надання грантів через місцевих посередників за умови виконання підприємцями таких заходів: покращення умов виробництва та праці, сприяння захисту навколишнього середовища і раціональному використанню ресурсів, забезпечення виходу на нові ринки збуту та підвищення рівня кваліфікації персоналу [12, с. 94].

На розвиток інноваційної діяльності урядом Великобританії витрачається понад 30 млн. дол. на рік (близько 2 % ВВП). Розвиток інноваційного малого підприємництва Німеччини здійснюється на регіональному рівні: за допомогою консультаційних пунктів при Палаті промисловості та торгівлі, комісії зі стимулювання технологічного трансферту. На інноваційну діяльність малих підприємств у Німеччині спрямовується близько 2,5 % ВВП [15, с. 125].

Окрім того, до працівників малих та середніх підприємств висувуються вимоги щодо високого рівня професійної підготовки та постійного підвищення їх кваліфікації. З цією метою значна кількість країн-членів Європейського Союзу запровадили у школах та університетах програми формування та розвитку навичок у сфері підприємництва. Разом з тим, відповідно до потреб суб'єктів підприємництва існують програми перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів.

Наприклад, державні органи Великобританії, Італії та Швеції у випадку прийняття на роботу працівника віком 16-18 років, який не має повної середньої освіти, повертають роботодавцю 60 % витрат підприємства на навчання працівника [13, с. 32]. У Нідерландах з метою узгодження вимог роботодавців до якості професійної освіти діють Національні організації професійної освіти та навчання (недержавні некомерційні організації). Ці організації здійснюють нагляд за дотриманням законодавства при проведенні атестації; забезпечують визначення змісту професійної освіти; сприяють поширенню співробітництва, враховуючи інтереси всіх сторін [2]. Державна політика Іспанії у сфері підвищення рівня професійної освіти і навчання проводиться на регіональному рівні, враховуючи потреби розвитку економіки в автономіях. Аналіз стану ринку праці здійснюється Національним інститутом кваліфікацій, який використовує отримані дані при розробці професійних кваліфікацій; забезпечує методологічні дослідження діючих професійних кваліфікацій і т.д. У Болгарії з метою узгодження попиту та пропозиції на робочу силу реалізовується програма «Розвиток трудових ресурсів», яка на 22 % фінансується за рахунок ресурсів Європейського Союзу. Крім того, підприємства Болгарії, які здійснюють навчання персоналу на робочих місцях, не ліцензуються. Роботодавці мають можливість звернутися до місцевого відділення Національного агентства із працевлаштування про отримання субсидії, зокрема на навчання найманих працівників [14]. У Німеччині 80 % молоді та 65–70 % випускників вищих навчальних закладів починають кар'єрне зростання та отримують кваліфікацію на малих підприємствах [15, с. 126].

Програми розвитку малого підприємництва третьої групи головну увагу акцентують на збільшенні кількості малих підприємств, зменшенні адміністративних перешкод, нормативно-правовому та кадровому забезпеченні розвитку малого підприємництва [8, с. 18]. Отже, програмні заходи, які здійснюються з метою розвитку підприємництва в Україні, належать до цієї групи програм. Розглянемо основні бар'єри у розвитку малого та середнього підприємництва в Україні:

- корупційна складова у взаємодії суб'єктів МСП з органами влади різних рівнів;
- надмірний податковий тиск (зокрема, адміністративний тиск з боку фіскальних органів);
- недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази щодо підтримки та розвитку малого підприємництва;
- обмежений доступ до фінансових ресурсів (високий розмір відсоткових ставок, небажання банків брати відповідальність за високу ризикованість кредитування малих підприємств);

– відсутність послідовної політики з боку держави стосовно підтримки МСП (зокрема, враховуючи потреби різних сегментів ринку);

– складні процедури приватизації землі;

– недостатні гарантії для іноземних інвесторів тощо [16, с. 8].

З метою забезпечення виконання міжнародних зобов'язань Україною стосовно Угоди про асоціацію з ЄС, а також з метою запровадження умов та правил надання державної допомоги, забезпечення цільової спрямованості допомоги та уникнення негативного впливу на конкуренцію 1 липня 2014 року був прийнятий Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» (який набере чинності з 2 серпня 2017 року). Запровадження таких жорстких правил регулювання процедури надання державної допомоги забезпечить зниження залежності підприємств від держави та виникнення стимулів до впровадження інновацій і підвищення ефективності виробництва.

У результаті, за рахунок появи на ринку нових конкурентних учасників та закриття слабких і неефективних підприємств, відбуватиметься підвищення якості й доступності для споживачів вітчизняної продукції. Разом з тим, після набрання чинності з 1 січня 2016 року дії зони вільної торгівлі з Європейським Союзом, відбулося відкриття ринків ЄС для України та перенаправлення вітчизняного експорту з Росії до Європи, орієнтуючись на європейські правила чесної гри та неспотвореної конкуренції. Тому, для забезпечення ефективного функціонування законодавчих змін необхідно забезпечити підвищення рівня обізнаності щодо нового законодавства серед підприємців-реципієнтів державної допомоги та органів державної влади (донорів допомоги).

Висновки. Дослідивши основні статистичні показники діяльності мікро-, малих і середніх вітчизняних підприємств, можна зробити висновок, що, незважаючи на зростання відносної кількості малих підприємств, відбувається зниження частки їх внеску у ВВП (у 2014 р. 16,9 % загального обсягу реалізованої продукції вітчизняними підприємствами). На противагу, показники діяльності малих підприємств у країнах Євросоюзу значно кращі (середній внесок даних підприємств у ВНП Західної Європи становить 63-67 %). Це вказує на те, що мале підприємництво ще не зайняло тієї ніші у соціально-економічному розвитку країни, яку воно посідає у країнах з розвинутою економікою.

Розглянутий досвід Європейського Союзу підтверджує необхідність наявності в національній економіці високорозвинутого та ефективного сектора малого підприємництва, який відіграє важливу роль у зміні структури форм власності, оскільки виражає приватні інтереси, створює додаткові робочі місця, робить вагомий внесок у формування ВВП та має змогу швидко пристосуватися до вимог ринку. Разом з тим, подальший якісний розвиток вітчизняного малого та середнього підприємництва можливий лише за умови вдосконалення системи державної підтримки розвитку підприємництва, стабілізації політичної і, як наслідок, економічної ситуації в країні.

Список використаної літератури

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (із змінами) [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Ольвінська Ю. Особливості державного регулювання малого підприємництва у країнах світу [Електронний ресурс] / Ю. Ольвінська // Державне управління : удосконалення та розвиток : наук. видання Академії муніципального управління. – 2015. – № 2. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=814>
3. Левін В. І. Транспарентність оподаткування малого і середнього бізнесу в контексті євроінтеграційного вектору розвитку України / В. І. Левін // Наукові праці НДФІ. – 2015. – Вип. 1. – С. 138–149.
4. What is an SME? – European Commission (small and medium-sized enterprises) definition as defined in EU law [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/sme-definition/index_en.htm
5. Рекомендації Комісії 2003/361/ЄС від 6 травня 2003 «Про визначення мікро-, малих і середніх підприємств» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.minjust.gov.ua/45877>
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Дзюблюк О. В. Банки і підприємства : кредитні аспекти взаємодії в умовах ринкової трансформації економіки : [монографія] / О. В. Дзюблюк, О. Л. Малахова. – Тернопіль. : Вектор, 2008. – 324 с.
8. Дмитрієв І. А. Зарубіжний досвід обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку підприємництва / І. А. Дмитрієв // Культура народів Причорномор'я. – 2013. – № 256. – С. 16–19.
9. Бей О. Зарубіжні практики розробки стратегій розвитку малого підприємництва на регіональному рівні / О. Бей, Г. Томсон. – К. : К.І.С., 2013. – 48 с.

10. Гармонізація та синхронізація європейських та українських інноваційних програм : зб. / Міжнар. наук.-практ. семінар / [редкол. : Смертенко П. С. та ін.]. – К. : червень 2011. – 84 с.
11. Молдован О. О. Щодо удосконалення податкових інструментів підтримки малого підприємництва в Україні : аналіт. записка [Електронний ресурс] / О. О. Молдован // Національний інститут стратегічних досліджень. – № 31. – Серія «Економіка». – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1621/>
12. Зілгалова О. А. Політика сприяння розвитку малого бізнесу: пріоритети і перспективи / О. А. Зілгалова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2008. – № 3. – Т. 3 (111). – С. 92–96. – (Серія «Економічні науки»).
13. Блінда Д. І. Правове регулювання надання державної допомоги в Європейському Союзі та в Україні. Шляхи адаптації законодавства України / Д. І. Блінда, Ю. А. Дитюк. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 180 с.
14. Дяків О. В. Європейський досвід регулювання взаємодії освіти та ринку праці [Електронний ресурс] / О. В. Дяків // Державне управління : теорія та практика. – 2010. – № 1. – Режим доступу : <http://academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10dovorp.pdf>
15. Попело О. В. Мале підприємництво як джерело економічного розвитку у високорозвинених країнах / О. В. Попело // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2014. – № 3. – С. 122–134. – (Серія «Економічні науки»).
16. Розвиток малого і середнього підприємництва в Україні : проблеми, потреби, перспективи / Н. Ходько, Н. Балдич, О. Яйчєня, Л. Чорній. – К. : Центр громадської експертизи, Центр міжнар. приватного підприємництва, 2015. – 44 с.

References

1. "Economic Code of Ukraine" of 16.01.2003 No. 436-IV (with changes) ["Hospodars'kyi kodeks Ukrayiny"] vid 16.01.2003 № 436-IV (iz zminamy), available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Olvinska, Yu. (2015), "Features of state regulation of small business in the world" ["Osoblyvosti derzhavnogo rehu-lyuvannya maloho pidpryyemnytstva u krayinakh svitu"], *Derzhavne upravlinnya : udoskonalennya ta rozvytok*: scientific publication of the Academy of Municipal Management, No. 2, available at: <http://www.dy.nay-ka.com.ua/?op=1&z=814>
3. Levin, V. I. (2015), "Transparency taxation of small and medium enterprises in the context of European integration vector of Ukraine" ["Transparentnist' opodatkovannya maloho i seredn'oho biznesu v konteksti yevrointehratsiynoho vektoru rozvytku Ukrayiny"], *Naukovi pratsi NDFI*, (1), pp. 138–149.
4. What is an SME? – European Commission (small and medium-sized enterprises) definition as defined in EU law), Available at: http://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/sme-definition/index_en.htm
5. Commission Recommendation 2003/361/EU of 6 may 2003 "On the definition of micro-, small and medium enterprises" [Rekomendatsiyi Komisiyi 2003/361/ES vid 6 travnya 2003 "Pro vyznachennya mikro-, malykh i serednikh pidpryyemstv"], available at : <http://old.minjust.gov.ua/45877>
6. Official website of the State Statistics Service of Ukraine [Ofitsiyyny sayt Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrayiny], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Dzyublyuk, O. V., Malakhov, A. L. (2008), "Banks and businesses: credit aspects of interaction in a market economy transformation" ["Banky i pidpryyemstva : kredytni aspekty vzayemodiyi v umovakh rynkovoyi transformatsiyi ekonomiky"], Vector, Ternopil, 324 p.
8. Dmitriev, I. A. (2013), "Foreign experience justify the priority areas of business" ["Zarubizhnyy dosvid obruntu-vannya priorytetnykh napryamiv rozvytku pidpryyemnytstva"], *Kul'tura narodov Prychernomor'ya*, No. 256, pp. 16–19.
9. Bay, A., Thomson, G. (2013), "Foreign practice development strategies of small business development at the regional level" ["Zarubizhni praktyky rozrobky stratehiy rozvytku maloho pidpryyemnytstva na rehional'nomu rivni"], K.I.C., Kyiv, 48 p.
10. Smertenko P. S., etc. (Eds) (2011), "Harmonization and synchronization of European and Ukrainian innovation programs": collection ["Harmonizatsiya ta synkhronizatsiya yevropeys'kykh ta ukrayins'kykh innovatsiynykh proqram": zb.], Kyiv, June, 84 p.
11. Moldovan, A. A., "On improvement of tax instruments to support small businesses in Ukraine" ["Shchodo udoskonalennya podatkovykh instrumentiv pidtrymky maloho pidpryyemnytstva v Ukrayini"], National Institute for Strategic Studies, series "Economics", No. 31, available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/1621/>.
12. Zilhalova, O. V. (2008), "Policy to promote small business: priorities and prospects" ["Polityka spryyannya rozvytku maloho biznesu: priorytety i perspektyvy"], *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu, seriya "Ekonomiczni nauky"*, No. 3, vol. 3 (111), pp. 92–96.
13. Blinda, D. I., Dytyuk, Y. A. (2007), "Legal regulation of state aid in the European Union and Ukraine. Ways of adaptation of Ukrainian law" ["Pravove rehulyuvannya nadannya derzhavnoyi dopomohy v Yevropeys'komu Soyuzi ta v Ukrayini. Shlyakhy adaptatsiyi zakonodavstva Ukrayiny"], Tsentr uchbovoyi literatury, Kyiv, 180 p.

14. Dyakiv, A. V. (2010), "European experience for cooperation between education and the labor market" ["Yevropeys'kyy dosvid rehulyuvannya vzayemodiyi osvity ta rynku pratsi"], *Derzhavne upravlinnya : teoriya ta praktyka*, No. 1, available at: <http://academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10dovorp.pdf>.
15. Popelo, O. V. (2014), "Small business as a source of economic development in developed countries" ["Male pidpryyemnytstvo yak dzherelo ekonomichnoho rozvytku u vysokorozvynenykh krayinakh"], *Visnyk Chernihivs'koho derzhavnogo tekhnologichnoho universytetu, seriya "Ekonomichni nauky"*, No. 3, pp. 122–134.
16. Khod'ko, N., Baldych, N., Yaychenya, O., Chorniy L. (2015), "Small and medium business in Ukraine : problems, needs, prospects" ["Rozvytok maloho i seredn'oho pidpryyemnytstva v Ukraini : problemy, potreby, perspektyvy"], *Tsentr hromads'koyi ekspertyzy, Tsentr mizhnar. pryvatnoho pidpryyemnytstva*, Kyiv, 44 p.

R. Mann, K. Plyhach

THE PERSPECTIVE OF APPLICATION OF EUROPEAN UNION EXPERIENCE IN SMALL AND MEDIUM BUSINESS IN UKRAINE

The entrepreneurship is the basis of economic development of any country for today as it increases the supply of goods and services, creates efficient competitive environment, stimulates innovation development, increases entrepreneurship population and job creation. Large companies determine the level of scientific, technical and industrial potential of the country. However, small and medium companies play an important role in flexible response to market needs and making appropriate adjustments to technical and economic parameters of products, as they can quickly adjust the range of components in line with advances in science and technology.

The relevance of small business development is that at the present stage of economic development much of the GDP in developed countries is created by small and medium enterprises. The share of small and medium enterprises in GDP of EU countries is 50–70 %. For example, small businesses of Great Britain create about 53 % of GDP, in Germany – 54 %, in Japan – 55 %, in Italy – 60 %, in France – 62 %. In Ukraine, the figure is only 9,0–9,5 %. So the question of small business development in Ukraine is very important.

Despite the fact that the share of small business in Ukrainian GDP is small, the EU experience indicates its important role in the future economic development and improving of socio-economic situation in the country.

Keywords: *small and medium enterprises, European integration, economic competitiveness, innovation activity of small enterprises.*

Статтю представляє д.е.н., професор Манн Р. В., завідувач кафедри економіки та підприємництва, Черкаський державний технологічний університет.